

Bränningen

Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

- Årgång 35 -

Nr 3 2023

TRÄBÅT

Beskrivning:

Fiskarbåt nybyggd, färdig våren 2023.

Byggd av Kaj Andersson

Ritad av Lasse Forslund

Motor: Penta MD2

Längd: 7,65m

Bredd: 2,60m

Deplacement 2550

Hydraulstyrning

Elektrisk länsypump

Syrafast köljärn

Innehåll:

Sid 2	<i>Ordförandeord</i>	Sid 11	<i>Några notiser</i>
Sid 3-4	<i>En urtidsfisk...</i>	Sid 12-13	<i>Bokrecension</i>
Sid 5	<i>Tragedin vid Svartsundet</i>	Sid 13	<i>Hantverksdag i Skärså</i>
Sid 6-7	<i>Kajakminnen</i>	Sid 14	<i>En uppdatering</i>
Sid 8-10	<i>Österdagarna</i>	Sid 15	<i>In memoriam</i>
Sid 16 VÄLKOMMEN till HÖSTMÖTE & ADVENTSKAFFE			

40 kr

FOTO: Hans Fryklund

Skärgårdsvänner!

Kust & Skärgårdsföreningen har sorg då Gunilla Häggbom, styrelseledamot och synnerligen engagerad medlem, nyligen lämnat oss. Gunillas stora insatser för Söderhamns kulturliv kan ni läsa vidare om i Sure Claessons minnesord längre fram.

Sommarens verksamhet har skett i stort sett som tidigare år med årsmötet den 29/3, Österdagarna 11-13/7. Tyvärr fick vi dock ställa in resan till Storjungfrun p.g.a. osäkra väderförhållanden.

Vi har nyss genomfört höstens stora städdag på museet vilket innebär bl.a. städning såväl ute som inne, insättning av vinterfönster och invintring av båtmuseet. Vi hoppas vidare att vi hinner få klart plåtrestaureeringen på yttertaket innan året är över.

Närmast på agendan är ett medlemsmöte den 8/11. Se programmet på sista sidan.

Verksamhetsåret avslutas med det traditionella och mycket uppskattade adventskaffet på museet. Varmt välkomna att besöka oss då för att gemensamt ta avstamp inför den kommande julen.

Ni är alltid välkomna att kontakta mig med synpunkter m.m. på 070-569 49 47 eller nils.stefansson@nastefansson.se. Om ni ringer och jag inte svarar, lämna meddelande eller skicka sms.

Vi får nu inför vinterns antågande hoppas att Kung Bore kyler ner de alldeles för heta känslor som vi i dessa tidevarv upplever både nationellt och världsomspännande.

Nils Stefansson

Ordförande

OMSLAGSBILDEN:

Kaj Andersson (80) vid sin egentillverkade fiskebåt. Van att handskas med trä ville han också testa om han skulle klara av att bygga en stor båt. Och så här blev den. På Österdagarna fick vi beskåda Kajs verk. Jättefint!

FOTO: Hans Fryklund

HÖR NI GUBBAR, NU
ÄR DET VÄL SNART
DAGS FÖR BRÄN-
NINGEN, DET SER VI
FRAM EMOT...

FOTO: StureC

I BRÄNNINGEN BERÄTTAS OM BÅDE GAMMALT OCH NYTT HELST MED SKÄRGÅRDSANKNYTNING, OM HUR DET VAR FÖRR MEN ÄVEN OM AKTUELLA FÖRETELSESR SOM HÄR I CURTS REPORTAGE OM NÄTTINGEN. SÅ HÅLL TILL GODO ...

En urtidfisk för finsmakare och forskare

Curt Risell

Med höstmörkret kommer nejonögat, eller nätting, som den också kallas. Natt efter natt simmar den lilla ålliknande fisken upp i Ljusnans mynning och i andra stora och små vattendrag för att leka. Då sätts fångsttinorna.

För nättingälskaren vattnas det i munnen. Nystekta går de åt som smör i solsken. Ett bast, två bast... ett bast=24 stycken.

/"bast, mått som tidigare användes vid försäljning av fisken nejonögon" /NE//

På Institutionen för Neurovetenskap vid Karolinska Institutet, KI, i Stockholm tycker man också om nejonögon.

Sedan många år tillbaka hämtar forskarna nätting från Ljusne. Fast inte till stekborden eller personalfesten. Nej, här samlas forskarnas uppmärksamhet kring nättingens ryggmärg.

Innan solen stiger över horisonten vittjas tinorna nedanför dammen vid Ljusneforns kraftverk. Men i år har det inte varit som tidigare år. Någoting har hänt. Fångsten av nätting varierar, goda år varvas med mindre bra år. År 2023 har varit ett dåligt år. Det här året har varit besvärligt på alla möjliga sätt när det gäller fångst av avelslax,

havsöring och nejonöga. Högt vattenstånd har bland annat bidragit till det dåliga resultatet. Visst finns det nätting i älven men vi har haft problem med att fånga den, säger Ulf Larsson vid Ljusne Fiskodling AB.

Nu släpps de blanka slemmiga fiskarna ut längre upp i älven i sjöarna Bergviken och Marmen där de fortplantar sig och dör enligt evolutionens lagar.

Fram till mitten av de förra seklet var nättingfisket omfattande i Ljusnans nedre del. Längs stränderna och i forsackarna placerades de strutformade tinorna, tillverkade av vidjor som vittjades för hand.

Nu är tinorna gjorda av hålstansade stålplåtar och vittjas med en knapptryckning.

Forts. på nästa sida

Nejonöga i akvariet på Institutionen för Neurovetenskap vid Karolinska Institutet.

FOTO: Sten Grillner

Forts. från föreg. sida.

Kedjorna på kranen rasslar när tinorna vinschas upp ur älven.

230 miljoner år

Fiskemetoderna har utvecklats. Nejonögat som tillhör ordningen rundmunnar, har däremot inte förändrats nämnvärt under de senaste 230 miljoner åren. De är närmast att betraktas som en fossil art. Sju par gälspringor, ögon och näsgrop. Nio "ögon" på var sida om kroppen har gett den namnet -nejonöga.

Låter man fiskens mun komma i kontakten med exempelvis huden på handen suger den sig fast direkt som en blodigel. Det är också så nejonögat livnär sig, genom att suga sig fast på andra fiskar och "såga" upp ett hål med horntänderna och suga blod.

För den som inte äter fisk av rädsla för att få ett ben i halsen kan nättingen vara ett alternativ. Den saknar nämligen ben.

Äts rakt av orensad, sedan huvudet tagits av bakom "ögonen". Konsistensen påminner om kautschuk. Köttet är mörkt som lever.

En läckerhet tyckte redan de gamla romarna som importerade nätting i

Tinorna gjorda av hålstansade stålplåtar. Kedjorna på kranen rasslar när tinorna vinschas upp ur älven vid Ljusnefors kraftverk.

Arkivbild: Peter Holm

Ryggmärgen hos nejonögat är annars som vår, förutom att vår är omgiven av ben. Funktionen i ryggmärgen fungerar i flera timmar efter att fisken avlivats och kan på olika sätt stimuleras för att studera rörelserna och se när olika celler aktiveras.

Det handlar om grundforskning, om förståelse om vad som sker när vi rör oss. Under 30 år som forskningen pågått har man kunnat lägga den ena upptäckten till den andra, som lett till utvecklingen av rehabiliteringsmetoder för personer med ryggmärgsskador.

Det stora målet, om än det ligger långt fram, är att forskningen ska kunna leda till att människor med ryggmärgsskador ska kunna hjälpas att återfå sin funktion.

Nejonögat

Flodnejonögat blir upp till 50 centimeter medan den mindre bäcknejonögat blir upp till 25 centimeter. Havsnejonögat blir upp till en meter.

Flodnejonögat lever som vuxen i havet där den livnär sig genom att suga näring ur andra fiskar. Fiskens larver lever i bottenlammet i älvar och åar i 4-5 år innan den vandrar ut i havet.

Nejonöga suger sig fast på akvarieglasets.

FOTO: Sten Grillner

Forskningsfisk

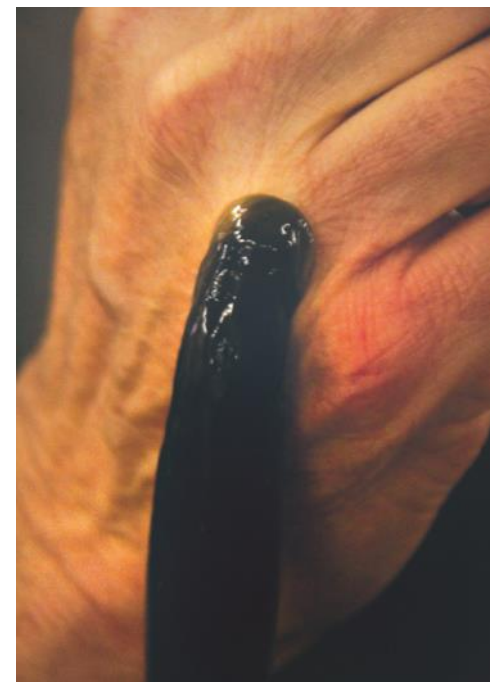
I ett stort akvarium på Institutionen för Neurovetenskap på Karolinska Institutet i Stockholm simmar nejonögonen.

Då och då tas några fiskar upp och avlivas. Inte med grovsalt, som är den vanliga metoden, innan de steks eller röks. På KI sövs fiskarna innan de avlivas och ryggmärgen friläggs.

På institutionen forskar man kring hjärnans förmåga att styra våra rörelser. Tidigare kunskaper visar att nätverket av

nervceller i ryggmärgen hos däggdjur kan producera komplicerade signaler som krävs för välkoordinerade rörelser.

Nejonögat är det mest primitiva ryggradsdjuret som har utvecklat alla huvuddelar av nervsystemet med sina olika kontrollfunktioner. Eftersom dessa styrs av betydligt färre nervceller än hos högre djur underlättas den experimentella analysen väsentligt.

Låter man fiskens mun komma i kontakten med exempelvis huden på handen suger den sig fast direkt som en blodigel. Arkivbild: Peter Holm

Ynglen kallas linål.

Efter ett till två år återvänder den vuxna fisken från havet för att leka.

TRAGEDIN MED FISKAREFAMILJEN RÖSTLUND FRÅN PRÄSTGRUNDET

av Lennart Svedberg

Fredag den 7 juli 1905 drunknade två syskonpar utanför Skärså. Lars Johansson 25 år, hans syster Hanna 16 år samt syskonen Sally och Hanna Sahlin, 16 respektive 14 år. Två veckor senare den 22 juli har vårt samhälle åter skakats av en nära identisk och lika förfärlig olyckshändelse. Då mötte fem personer sin förtidiga död i vågorna. Denna sorgliga händelse tilldrog sig på följande sätt:

Omkring klockan 05 på morgonen lördag 22 juli 1905 seglade fiskaren Per August Röstlund från Prästgrundets fiskeläge med en last av sex tunnor färsk strömming m.m. för att säljas i Söderhamn.

Förutom Röstlund själv befann sig i båten hans hustru Bricken född Olofsdotter, hans sonhustru Anna Charlotta Röstlund, född Norling, och hennes syster Erika Kristina Norling, alla boende i Söderhamn. Vidare Röstlunds svärfar i ett äldre gifte, fiskaren Olof Nordin från Klapparvik samt Röstlunds två fiskardrängar Per Johansson från Sofieholm och Anders Åsell från Forsa socken.

Under hållande regn och med stark åska och storm nådde de vid sextiden på morgonen fram till norra inloppet vid Svartsundsranan, då en häftig vindstöt tog tag i seglen och kastade omkull båten, som till följd av den tunga barlasten genast gick till botten.

Alla passagerarna kom i vattnet och hur dom än kämpade för att rädda sina liv, utan några som helst hjälpmedel, kan inte beskrivas. Endast de båda drängarna lyckades simma iland, men de fem övriga dukade under, utan att drängarna kunde hjälpa dem.

Platsen där olyckan inträffade är inte bredare än ungefär som vid vändningen nere i Söderhamnsån. Djupet omkring 20 – 25 fot (cirka 6 meter).

Röstlund själv var visserligen en skicklig simmare, men under försök att nå båten – som stod rätt upp från botten med fören synlig ovanför vattenytan – eller att rädda sin hustru, så hindrades hans rörelser av en tung oljerock och ett oljeförkläde som han hade på sig. Dessutom var platsen tätt beväxt med sjögräs.

Det tog drängarna en halvtimme att skaffa fram hjälp och komma till olycksplatsen med en båt, men då var det för sent.

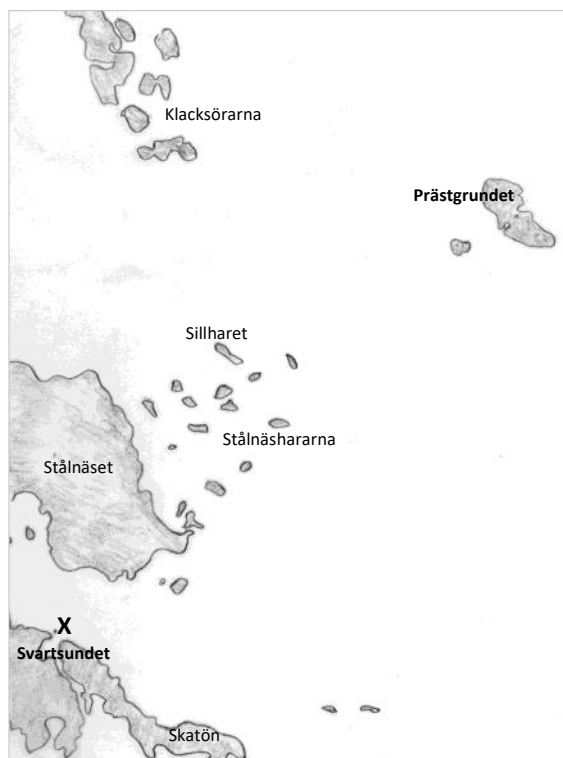
De fem olyckliga hade då kämpat färdigt. Fru Bricken Röstlunds kropp påträffades på grunt vatten nära land och fördes till staden. Ångaren Spring gick under dagen ut till olycksplatsen och man lyckades genom draggning hitta kropparna av alla utom Per August Röstlund.

Det var ett sorgligt tåg då Spring med flag-

gan på halv stång kom i sakta fart uppför ån och in i staden med de döda på släp i olika båtar.

På söndag morgon den 23 juli åkte några personer med Ångbåten Färdig tillsammans med dykare för att fortsätta draggningen, och de lyckades efter två timmars sökande att hitta Röstlunds kropp, på ungefär samma plats där de övriga hade hittats.

Av de så sorgligt bortgångna var Per August Röstlund fyllda 50 år och far till sju efterlevande barn, varav det yngsta var tio år. Hust-run var ett år yngre.

De var nästan framme vid inloppet till Svartsundsranan (vid X-et) när båten kantrade och gick till botten. Sträckan de tillryggalagt från Prästgrundet var cirka 4,3 distansminuter eller 8 km. (grafik S.C.)

Röstlund har gjort sig känd som en absolut nykter, strävsam och redlig man och en god familjefar. Han har under många år varit ordförande i Söderhamns & Norrala fiskareförening och med stor energi verkat för många reformer inom yrket samt var ena delägaren i Prästgrundets Salteri med firma Molin & Röstlund.

Anna Charlotta Röstlund, som var gift med Röstlunds äldsta son Hildor Röstlund, var 23½ år gammal och efterlämnar nu ett litet

moderlöst barn. Hennes syster Erika Norling var något över 19 år gammal och hon skulle ha vistats på Prästgrundet över sommaren. Hon var dotter till fiskaren J.E. Norling och hans hustru Maria Norling. Olof Nordin var 58 år gammal.

Till gravens vila vigdes stoffen, onsdagen den 26 juli 1905, av dom som omkommit vid den sorgliga olyckan vid Svartsundet lördag 22 juli.

Som ett uttryck för det allmänna deltagandet vajade flaggor överallt på halv stång. All trafik stannade till runt 14-tiden.

Flera butiker stängdes och stora människoskaror vandrade upp till kyrkogården.

Vid 14-tiden kom det sorgliga begravningståget. Främst kom fem vagnar med de dödas blomsterhöljda kistor, därefter de avlidnas släktingar och sedan det långa begravningståget, med Templarnes florbeklädda ständer.

Stora människomassor bildade häck, där processionen gick fram men allt var så tyst. Det enda som hördes, var snyftningarna och kyrkklockornas klagande ljud.

Långsamt skred tåget fram mot kyrkogården. Överallt visade människors allvarliga ansikten och kvinnornas tårfyllda ögon hur tungt den sorgliga olyckan berörde allas hjärtan.

Det var en gripande syn att se de fem blomsterhöljda kistorna burna av 40 bärare, till större delen fiskare. Det långa tåget av sörjande, skred fram mellan andaktsfulla människoskaror.

En stor grav var uppgrävd i västra delen av kyrkogården.

Där sänktes kistorna ned bredvid varandra under det att Helsingeregementets musikkår spelade. När kistorna var nedsänkta och psalm 452 spelats, förrättades jordfästningen av pastor Tollin.

Bland kransarna fanns de från Fiskarne på Prästgrundet, från ungdomen på Prästgrundet, från Söderhamns & Norrala fiskareförening, från Templet Nyårsstjärnan, Stationsinspektören Christoffersson vid Bergvik, med flera.

/Källor: Söderhamns Tidning, Söderhamn-Kuriren/

Årets sommarkrönika kommer med minnen från Söderhamns skärgård. Berättare är Gabrielle Roland Waldén. Gabrielle har medverkat tre gånger tidigare i Bränningen och berättat om sina böcker och om den båt, som nu är en av våra museibåtar under taket på Fiskaremuseet. Det mesta kretsar kring Gabrielles älskade Sandskär, en ö, som ligger strax öster om Stenö. Gabrielle har även en fantastisk blogg där hon bland annat beskriver vår skärgård, presenterar sina böcker m.m. Adressen är: <https://arundoforlag.wordpress.com/> Där är det lätt att bli kvar...

Kajakminnen

av Gabrielle Roland Waldén

Gabrielle 2023

"Jag trivs bäst i öppna landskap, nära havet vill jag bo. Några månader om året, så att själen kan få ro" sjunger Ulf Lundell i välkända "Öppna landskap". Jag håller med honom! Bara att vara på ön Sandskär ger mig ro i själen. Det räcker nästan med att sitta på glasverandan eller på bryggan och se på havet. Men det är inte dumt att ge sig ut på vattnet heller, i mitt fall gärna i kajaken!

Det sägs att den typ av miljö där man bott de första femton åren präglar en för resten av livet. Någonstans har jag läst att människor kan delas upp i fyra olika slag beroende på uppväxtmiljö: skogsmänniskor, människor som vuxit upp i sjölandskap, slättbygds människor och havsmänniskor. I mitt fall är det klart närheten till havet som varit viktig. Att bo i inlandet tror jag inte skulle passa mig alls.

Barndom och uppväxt i Söderhamn och med sommarstuga på Sandskär blir det på somrarna Sandskär så mycket jag kan.

Klippa och klistra

När jag var barn hade vi två kajaker klädda i tyg. Ett skrov av tunna träribbor överklätt med spänt tyg, typ markisväv, och målat. Det hände då och då att vi gick på sten och det gick hål i duken. Då fick man sitta i vatten på vägen hem. Väl hemma var det bara att ta fram lagningsgrejerna. En bit ny duk, lim och målarfärg. Klippa och klistra och när det torkat och hårdnat var det bara att paddla ut igen.

Pappa och jag klädde om den ena av kajakerna för många år sen. Det var svårt att få det riktigt snyggt. Det blev lite draperingar på ovasidan, men det gjorde ju inget för

Vaggad av vågorna har min son Paul knoppat in i den gamla kajaken. Sommar 1976. Bilden finns med i min bok "Sandskär i mitt hjärta", publ 2013.

funktionen.

När flyget fanns i Söderhamn

En gång på 1960-talet paddlade jag söderut från Sandskär. När jag passerat Grimsöns steniga och skogklädda västra udde öppnar sig havet och jag gungar på långa mjuka dyningar. Långt borta ser jag Storsjungfrun, annars är horisonten fri.

Ett dovt muller hörs långt bakom mig. Det ökar snabbt i styrka.

Innan jag hinner vika undan in mot ön för att känna mig lite mer skyddad är flygplanen över mig. Lågt lågt flyger de i formation utåt havet och det känns som om dånet från dem pressar mig och kajaken ner i vattnet. Det är A32 Lanser från F15 utanför Söderhamn som är ute och övningsflyger. På ett ögonblick är det över. Dånet dallrar i luften men minskar.

Det där hände många gånger på den tiden. Vi var vana vid att planen från F15 flög över ön om somrarna. De första planen jag minns var J29, "den flygande tunnan". Senare gjordes flottiljen om från jakt- till attackflottilj med A32 Lanser. Sedan blev det Viggen.

Flottiljen förlades till Söderhamn 1945 och betydde säkerligen mycket för den lilla staden. 1998 lades flottiljen ner.

Omklädd kajak

De gamla dukklädda kajakerna var med länge. En sommar satte vi nytt tyg på den största av kajakerna. Då hade vi lärt oss mer om tekniken och det blev riktigt snyggt. När tyget väl var spänt så mycket vi orkade med handkraft målade vi

duken med spännlack och duken blev spänd som ett trumskinn.

Den här stora vita kajaken var lite tungpaddlad först, men hade man väl fått upp farten gick det undan. Stadig var den också. Nu har jag den inte kvar. När vi skaffat ett par glasfiberkajaker skänkte vi bort den gamla kajaken och en träpaddel till en person som var intresserad. Han kom och hämtade när vi var nere i Stockholm ett par dagar. Tillbaka på ön såg vi ordet TACK skrivet med stora bokstäver på stranden. Kajakens

Den gamla kajaken efter omklädning. Vi skänkte bort kajaken med paddel sommaren 2017.

vidare öden vet jag inte. Hoppas den fortfarande går att paddla.

Svanar på konferens

Det är en ljum kväll för flera år sen, och vi är på Sandskär ett par dagar sent i september. Solen håller på att gå ner och havet ligger stilla. Oemotståndligt! Jag är snart tillbaka, säger jag till de andra. Sen glider jag nästan ljudlöst ut i kajaken mot gattet utåt havet. Jag ska bara ut och titta lite, tänker jag, och sen vända hemåt igen. När jag kommer runt udden på Grimsön har jag havet framför mig. Långt där borta ligger Storsjungfrun men annars är det hav hav, horisont och himmel. Solen sjunker alltmer och jag ser den flammande kvällshimlen i väst. >>>>>

Premiärtur i ny kajak sommaren 2017.

Himmel och hav smälter samman i skimrande ljusblå och rosa. Havet välver sig under kajaken. Magiskt! Stora skaror av svanar drar utåt havs. Antagligen ska de på svankonferens någonstans därute. Det är alldeles för fantastiskt för att vända hemåt. Jag paddlar vidare ensam bland svanar, öar, hav och himmel. Sommarstugorna vid stränderna ligger mörka, inga båtar hörs på vattnet. Långt därborta ska jag vända norrut igen för att ta mig hem till min ö.

Det mörknar alltmer. Inser att jag måste skynda mig, har ingen lanterna eller lampa med i kajaken. Om det skulle komma en båt kanske de inte ser mig och det kan bli farligt.

Snart är det så mörkt att det är svårt att se var en ö börjar och slutar och nästa tar vid. Någonstans ska jag ta mig igenom för att komma hem. Ett ungefärligt sjökort har jag förstås i skallen och hittar efter lite letande in mellan öarna och vänder fören norrut. Långt borta ser jag det vänliga ljuset från vår stuga på Sandskär. Allting gick bra, och jag lärde mig att alltid ta med en ficklampa i kajaken om jag ger mig ut om kvällen.

Rolands hällar och havsörnar

Långt ut i gattet mot sydost ligger Fjärdingen, ön jag som barn döpte till "Den längtansfulla ön". Antagligen för att den låg just där, nästan som en sista utpost före Havet och som en symbol för "vägen ut i stora

världen".

En sommardag för några år sen ger jag mig av i kajaken, tar sikte på Fjärdingen, paddlar vidare österut och rundar Enskär. Det går stora dyningar därute och jag tar mig fram skönt gungande. Jag vänder norrut mellan Rönnskär och Enskär. Alltid trevligt att se Rönnskär där stugorna ligger tätt, och jag blir varm om hjärtat när jag passerar klipporna på Enskär där vi ofta badade som barn. Vi kallade dem "Rolands hällar".

När jag den här dagen paddlar vidare norrut, förbi Rönnskär och Enskär och utanför Lilljungfrun har vinden ökat och det går ganska hög sjö. Vågorna bryter mot stranden och slår tillbaka mot mig. Jag hade nog fått lugnare sjö om jag hållit mig

Vi ser inte solnedgången från vår sida av Sandskär men med kajaken går det ju fint. Juli 2017.

längre ut men av säkerhetsskäl vill jag ändå vara nära stranden. Ska jag gå runt vill jag inte ha långt att simma. Här gäller det verkligen att "hålla tungan rätt i mun" och parera vågor både utifrån och från ön. Jag peppar mig själv genom att säga "det är jag som bestämmer, det är jag som bestämmer".

Och runt Lilljungfrun kom jag.

Bakom ön är vattnet nästan stilla och jag kan pusta ut. Då jag sakta närmar mig ett litet skär flyger två havsörnar upp därifrån. Det känns som en belöning för mitt slit i kaja-

ken att få se dem på så nära håll.

Sensommar 2023

När havet lugnat sig efter stormen Hans och det mesta av det extremt stora sjösprånget dragit sig tillbaka ger jag mig ut en vacker augustidag och paddlar en vända söder om Sandskär. Den här tiden börjar halv vuxna skrakar samlas i stora gäng. När jag närmar mig i kajaken springer de undan allihop på vattnet. Jag låter paddeln vila och tänker att fåglarna kanske inte gör det av rädsla utan för att de tycker det är roligt att tävla med varandra. Vem vet? Jag njuter av denna lilla sensommarpaddling och tänker att sådana här minnen ska jag leva på under den höst och vinter som väntar.

Havet – vårt ursprung

Vi bor på "den blå planeten". Oceaner och hav täcker mer än 70 procent av jordens yta. Havet är alltings ursprung; vi kommer alla därifrån. Fiskar, amfibier och reptiler, varmblodiga fåglar och däggdjur – alla äger vi i våra blodkärl en saltlösning, där ämnena natrium, kalium och kalcium finns lösta i nästan samma proportioner som i havsvattnet. Det skriver Patrik Svensson i "Den lodande människan" i kapitlet om Rachel Carson. Kanske något att tänka på när du sitter på bryggan och ser ut över havet eller tar en tur i kajaken.

Och har du inte paddlat kajak tidigare, så prova! Ett härligt sätt att komma nära naturen, öarna, sjöfåglarna och även folket i skärgården. Paddla nära sommarställena och heja på dem som sitter på bryggan eller solar på stranden! Och om du ger dig ut när det börjar skymma: sätt lanterna på kajaken eller ta med en ficklampa!

"Det ska böjas i tid det som krokigt ska bli..." Robert paddlar med morfar. Sommar 1979.

ÖSTERDAGARNA 2023

Österdagarna tisdag-onsdag-torsdag den 11-13 juli bjöd på kalasväder och rekordpublik. Tre dagar med musikunderhållning från scenen, visning av olika hantverk och konstutställning på Galleri Gäddan. Gammalt och nytt att titta på och bli imponerad av, till exempel Kaj Anderssons nytillverkade träbåt! På tisdag och torsdag Östervandring med 80 respektive 90 biljetter sålda inklusive fika. Flera var med för första gången...

...lätt att komma i den rätta stämningen...

Vid entrén sitter Göran och Denny och säljer biljetter med fikapåsar och från högtalarna blandas motordunk med Evert Taube och Harry Brandelius...

...fyllda brödpåsar och kassaskrin och...

...på motorhuven några CD-skivor med motordunk, Ewert Taube & Harry Brandélius...

Kaj Andersson, som syns på omslaget, har under sitt yrkesliv älskat att arbeta med trä. I 20 år hade han en verkstad i Stråttjärna där han tillverkade möbler och annat finsnickeri. Han har bl.a. gjort altaret i Skogs kyrka. Men en sådan här båt har han aldrig byggt tidigare. Kaj flyttade till Segelvik, tog maskinerna med sig dit och fick för 5-6 år sedan kontakt med båtbyggare Lars Forsslund i Bjuråker som nappade på Kajs idé och ritade denna fiskebåt.

Tack vare Lars fick Kaj lära sig det som behövdes för att bygga denna båt.

Här är det dock Denny Månsson som önskar att han fick bli skeppare...

...OK Denny, båten ligger på Blocket för 680.000...

Här är det familjen Wingqvist som beundrar båten, mamma Josefine med sonen Sam 1½ år, pappa Bertil i gult, för tillfället i samspråk med skärgårdsföreningens Lasse Lodmark.

Repslagare för dagen, Alvin Claesson t.v. hejar på paret Orre från Grundvik..

I Galleri Gäddan. Per-Arne Åkerström har slitit sig från sin båtverkstad på andra sidan Hambréusgatan för att få sig en pratstund med konstnären Tommy Persson.

Sid. 8-9: Foto och bildtexter Sture Claesson där inget annat anges.

ÖSTERDAGARNA 2023

Pelle Svensson gitarr, Börje Blom bas o mandolin, Tommy Ekmark, Ulla Pålsson Nordmark och Kalle Frid fioler underhåll på tisdagen.
FOTO: Hans Fryklund

Repslageriet i full gång. Alvin Claesson och Jakob Hedman hade fullt upp, men hann med och spexa lite också.

Professor vid Stockholms universitet Boel Englund har investerat i ett rep. Boel tog studenten i Söderhamn 1966.

Dragspelarna Janne Persson, farfar, och Melvin Persson spelade på onsdag och torsdag för en talrik publik.

Nelli Kopola, bosatt i Närby Norrala sedan 10 år, spinner ullgarn inför Sören Hansson och Carina Karlsson från Ockelbo. Det var första gången de var på Österdagarna som de fick kännedom om på nätet. I går var de till Långvinds herrgård.

Therese Rohde, klädd för att delta i Östervandringen och Astrid Forslund ansvarig för serveringen.

ÖSTERDAGARNA 2023

1

(bild 1) Carin Modén, mitt i bild, vandrar iväg från Fiskarmuseet med en rekordstor grupp! Carin har i år övertagit Lennart Anderssons uppgift att hälsa välkommen och väcka nyfikenhet. Tidigare har Carin varit med tre år och hjälpt "Kaptan Westman".

På (bild 2) träffar vi Kaptan Westman, alias Lasse Lodmark, utanför sitt hus Ö. Storgatan 14. Efter en palaver med en "buse", spelad av Björn Lodmark, som sjunger en nidvisa (skillingtryck) om ängaren "Bottenhafvets" förlisning 1895, börjar Westman berätta om Öster.

Från Ö. Storgatan svänger vi upp mot Strandbacken. Där möter vi några barn på väg till grisarna med skolor. Längre upp, vid huset t.v. (bild 3) spelar Hedvig Hägg 15-åriga Emma som bodde här en gång. Emma sa att hon var 17 år för att få komma med på Amerikabåten.

1881 kom hon till New York och nådde sedan slutmålet, sina bröder i North Dakota.

På Väderkvarnsgatan bodde den strävsamma men fattiga gumman Månsson, alias Gunilla Häggbom och nästa anhalt var på Skepparegatan (bild 6) Där vankades saft och karamell-

2

4

strutar, som såldes av Lilly Nordström i rutigt förkläde och huckle.

(bild 4) Några av de som servade på olika platser: Matilda Wallanger, Hedvig Hägg, Leo Rohde, Lilly Nordström, Greta Inancsi, Therese Rohde och Marit Arvenberg, (bild 5) Leo och Lilly på väg med skolor till grisarna.

5

3

(nedan bild 7) Pilgränd. Efter Sven-Olov Wikström och Lennart Andersson är det nu Janne Danneberg som står i hatt och rock med cykeln och påsarna och föreställer Valfrid Eriksson: "Jag föddes 1906 och sedan dog jag 1998 och så står jag staty på Biblioteket", berättar Janne om "sig själv"...

6

Sid. 10 Foto: Therese R. Hans F. och Sture C.

STADGARNA

Antagna vid årsmötet den 28 april 1982. Reviderade vid årsmötet den 25 mars 1995.

Revideras igen vid detta höstmöte den 8 november 2023 och vid årsmötet 2024.

Gäller två ändringar: Korrigering i §1 (rödmarkerat) samt §2c utgår (rödmarkerat).

§ 1. UPPGIFT.

Föreningens uppgift är att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer. Ge utrymme för den bofasta och yrkesbedrivande befolkningens behov. Ge möjlighet till ett rikare friluftsliv och fritidsverksamhet för alla. Bevara skärgårdens kulturarv. Värna om känsliga naturområden. Sprida information och kunskap om skärgårdens natur och kultur. Samarbeta med kommunala organ och kulturorganisationer samt stimulera till initiativ som gagnar kusten och dess utveckling. Föreningen skall vara ansluten till **Riksförbundet för Hembygdsvård och Gästrik@Hälsinge Hembygdsförbund**. Sveriges Hembygdsförbund via Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund.

§ 2. MEDLEMSKAP och AVGIFTER.

a) Medlemskap i föreningen kan erhållas av person som erlägger avgift som fastställes av årsmötet.

b) Personer som på särskilt sätt främjar föreningens syften kan av styrelsen kallas till hedersledamöter.

c) Rösträtt har medlem som är mantalsskriven inom föreningens verksamhetsområde, d.v.s. Söderhamns Kommun.

STORJUNGFRURESAN

För kändedom så blev resan till Storjungfrun den 16 juli med M/S Hulda inställd p.g.a. dålig väderprognos och det visade sig att vädret på morgonen när turen skulle starta inte var nådigt. Har inte hänt tidigare storjungfruresor.

Intresset för resan var stort och det fanns en kölista på 12 personer och 26 deltagare hade erlagt avgiften 400 kronor. Några var långväga och som hade sett fram mot en härlig skärgårdsutflykt. Så de blev ju besvikna.

Astrid fick ringa runt och meddela att resan var inställd och de berörda fick tillbaka sina pengar.

NY MEDLEM

Vänster bild.

Jessica Valén, Söderhamn, kom på tisdagen till Fiskarmuseet och Österdagarna för första gången. Här får Jessica veta lite om replageriets ädla konst av Alvin Claesson.

Höger bild.

Jessica tyckte det var mysigt och intressant, så hon kom på torsdagen också. Hon är så glad att hon upptäckte museet och vill veta mer och Denny Månsson berättar om Skärgårdsföreningen och vad den gör.

På bilden håller Jessica upp lite material som handlar om föreningens verksamhet och som Denny delat med sig av.

Så nu har föreningen fått en ny medlem!!

LOPPISFYND

Denny Månsson fick syn på denna inramade tavla på Söderhamns Secondhand och köpte den till föreningen. Här skall den vara tyckte Denny, eftersom den har så mycket med vår verksamhet att göra.

Bilden är tagen från Västra berget före branden 1876 och i förgrunden ligger den täta bebyggelsen runt Rådhusstorget. Längst bort syns Faxeholmen mitt i bild och till vänster Granskär, som då var en omfluten holme. Ett järnvägsspår uppe till vänster går ner till brädgård och lastageplats. Uppe till höger rinner

ån förbi Öster. Bilden kan vara tagen runt 1860 då fotografer börjat komma till våra trakter. Den vita byggnaden, som sticker fram i högerkanten är Söderhamns äldsta lasarett som förstördes vid branden 1876. 1880 stod ett nytt lasarett färdigt.

”SKÄRSÅ FISKELÄGE”

Recension /reflektioner över en hembygdsbok
Sture Claesson

Det är med stor förväntan jag tar mig an boken SKÄRSÅ FISKELÄGE författad av Roger Bergström, hembygdsforskare med Norrala som hembygd. Roger bor i Uppsala med är uppvuxen i Norrala. Skärså har äntligen fått sin historia på pränt.

För mig har hembygdsintresset tilltagit med åren. Man snappar upp en del från tidningsartiklar och publikationer av olika slag, folk som berättar och inte minst från bildsamlingar. Denna bok blir en god bit Norrala-historia att lägga till hembygdsbiblioteket.

Nu bläddrar jag ivrigt i de 200 sidorna varav cirka 150 intressanta bilder. Några känner jag igen, men en del är nya för mig, som den på bokens omslag. En tidig morgon där gryningsljuset skulpterar människans kroppar och ansikten, när de bär lådorna med nattens strömmingsfångst till fortsatt hantering.

Sedan är det dags för några timmars sömn innan förberedelserna för nästa dags fiske tar vid. Ett väl valt motiv och ett anslag som lockar till fortsatt läsning. Till det bidrar även bokens luftiga layout. En festmåltid har dukats upp och det är bara att luta sig tillbaka i och ta för sig av läckerheterna.

Detaljerat och faktsäckat presenterar Roger Bergström hur Skärså med omnejd förändras under sedan 1500-talet. 200 sidor och 399 noter med skärså-historia har äntligen kommit på pränt. Ett imponerande arbete!

Fyra huvudrubriker ger struktur i berättandet:

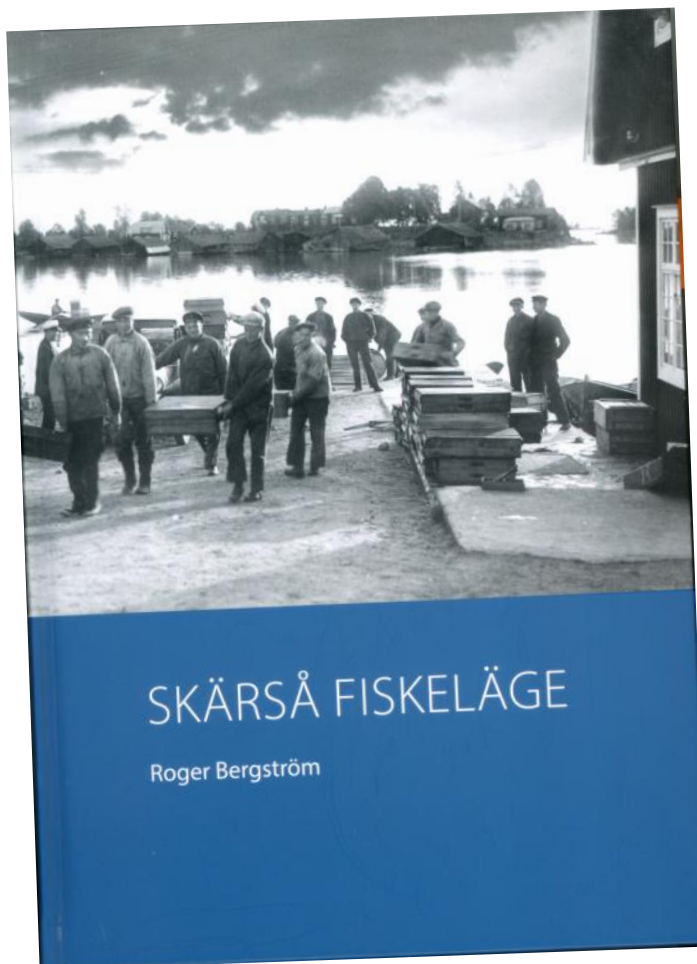
Fisket

Beredning och handel

Samhällets framväxt

Livet utanför fisket

På tio sidor behandlas den tidens viktiga **notfiske**, en fiskemetod som användes från tidigt 1800-tal tills skötfisket tog över i slutet av 1800-talet. Man får till exempel inblick i hur man ordnade notvarp och hur notfisket gick till, dess fördelar och nackdelar. ”Det fanns en oro för att notarna är för effektiva och att man inte följde reglerna för hur notar skulle vara konstruerade”.

Claes Eriksson, Söderhamn tar emot boken av författaren Roger Bergström vid boksläppet i Skärså den 29 juli. Claes får representera alla de som hjälpte till att tömma bokkartongerna. FOTO: Sture C.

Sedan följer 22 sidor om **skötfisket**, som snart blev det helt dominerande fisket, som gav en förhållandevis trygg inkomst och därmed tillvaro. Men det var inte alltid frid och fröjd. I konkurrensen om fiskeplatserna kunde det knaka i kamratskapet. ”Man lurpassade på varandra för att se vart olika båtlag for och det blev oro i lägret då någon började plocka ner skötarna”.

Jag, som i nära 20 somrar bodde på en holme med endast en fiskare och hans kompanjon såg inget av detta utan bara det spännande att få vara med i båt-huset när skötarna stenades och lyssna till karlarnas skrönor, inte alltid så lätt att hänga med på för oss småpojkar.

Så 20 sidor om **handeln**. En intressant historia om hur strömmingen förädlades och såldes. Rensning, saltning och rökning. En familj, Gunnarsons, startade en verksamhet 1920 som fick stor betydelse för Skärså. Firma John Gunnarson AB startade en inläggningsindustri, som många år gav eko i hela Sverige.

I min ungdom fick jag en gång lift med en man från Blekinge. När han hörde att jag var från Hälsingland berättade han att man i hans hemtrakter älskade Gunnarsons lökströmming från Skärså. ”Lökströmmingen blev en succé, inte minst i södra Sverige, och 1944 skattade man att leveransen totalt uppgick till en miljon burkar”.

Ett annat Skärsåföretag var Bröderna Erikssons, som i mitten på 1920-talet startade ett stort

>>>

rökeri ”som klarade 300 kg i en omgång. En attraktiv förpackning med sex Böcklingar i cellofan ökade försäljningen. Från Ystad till Haparanda”.

Roger Bergström berättar om båtbyggare, vilka förändringar det blev när seglen ersattes av motorerna. Ekolodet kom med i bilden på 1950-talet ungefär samma tid började man med trålfiske.

”Det berättas att det var bönder från 14 socknar som då och då kom till Skärså”. Mycket strömmingshandel blev det och stor kommers blev det, ”då bönderna och deras hästar krävde mat och dryck”.

Och kvinnornas arbetsinsats var betydande på många sätt till exempel ”kryddgänget”, som skötte om kryddning och inläggning av strömming. (Bilden t.h. är ur boken).

Stina Gunnarson står tillsammans med kryddgänget, de kvinnor som skötte om kryddning och inläggning av strömming.

Foto: okänd/privat arkiv.

(Bild ur boken)

John Gunnarson t.v. och Verner Persson på kontoret i den byggnad som nu är restaurang Albertina. Foto: Gustav Sahlin (Bild ur boken).

Men vi får även en inblick i det nöjesliv som fanns parallellt med vardagslivet. Flera dansbanor har funnits och fester anordnades. Fiskarfesterna till exempel, där det 1949 kom 10 000 besökare till Skärså.

Jag har här i min betraktelse endast fått plats med några få händelser från Roger Bergströms omfattande forskningsarbete. Det finns alltså mycket mer att upptäcka på dessa 200 sidor. Så köp boken och läs

den och följ med på en vandring genom fiskeläget Skärså i tid och rum. Du kommer att få uppleva en oförglömlig upptäcksfärd!

Inför fiskarfesten 1923 berättar Söderhamns Tidning att många stugor hade nymålats, klart och vackert röda. ”Färgen kunde vara gjord på blodlake, en restprodukt från insaltningen av fisk!” Bara en så’n sak...

Några bilder från Skärså Fiskarförenings, Norrala Hembygdsförenings och Söderhamns Kust & Skärgårdsförenings Hantverksdag i Skärså den 12 augusti 2023.

Cirka 70 besökare kom till Skärså samlingshall för att inne och ute se och prata om gamla tiders hantverk...

Övre raden: Fikapaus för Erik Burman, Gunilla Häggbom, Jürgen Eriksson och Per Håkan Laurin. På ”snebänken” sitter Torbjörn Östrin och kollar att kimmarna har fått rätt form. John Bertil Svedin

bygger nät, Nelli Kopola kardar ull. Nertill: Alvin Claesson gör paus i repslagningen och knyter olika knutar och Bengt Gräsman visar Makramé.

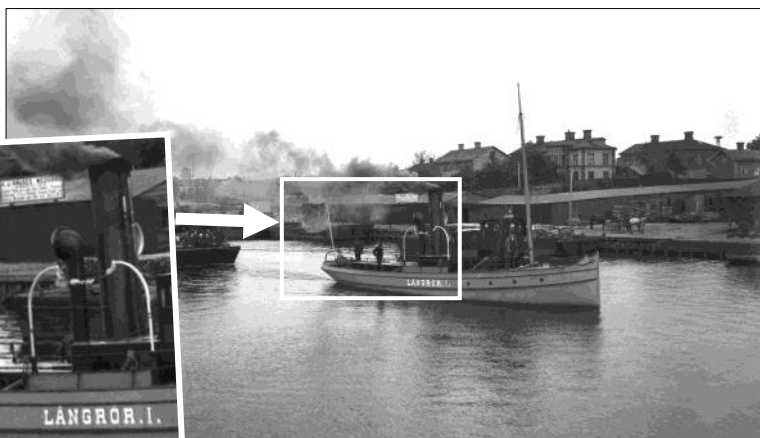
/Text och foto: Sture C./

Uppdaterad datering.

I aktern syns unionsflaggan som fanns till 1905

Frågan gällde:

När kan översta bilden på Westmans repslagarbana på Öster vara tagen?

I förra Bränningen skrev vi att det var "någon gång mellan 1903 och 1908", eftersom ångsluppen "Blenda", som på bild 2 befinner sig längst bort i ån nära Järnbron, byggdes 1903 och såg ut så här till 1908 då hon förlängdes.

Men det finns en snävare tidsbestämning!

En av våra trogna och alerta läsare har studerat bilderna lite närmare och upptäckt att på bild 3 bär bogserbåten "Långrör I" Unionsflaggan.

Men unionen mellan Sverige och Norge upplöstes 1905. Alltså bör det vara mellan 1903 och 1905 som Ljusdalsbon Bror Sjöberg hälsade på i Söderhamn och tog dessa bilder.

Tack för den upptäckten!

/Red./

Bli medlem i
Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Stödande eller arbetande—alla är välkomna

Gunilla Häggbom in memoriam

23/8 1950–13/10 2023

När Gunilla Häggbom 2016 blev Årets kulturpristagare kunde man läsa i tidningarna:

"Årets pristagare har med stort hjärta och stark drivkraft i många år satt sin prägel på Söderhamns kulturliv. Detta genom sitt ideella arbete i flera av Söderhamns kulturföreningar såsom Collegium Ardens, Kust- och skärgårdsföreningen, Staffanskören och DiBiS - Digital bild i Söderhamn. Men, framför allt genom sin gärning på Söderhamns Kulturskola där hon undervisat sedan 1974. Det är med stor glädje vi tilldelar Gunilla Häggbom 2016 års Kulturpris".

Gunilla träffade i Söderhamn av en tillfällighet sin blivande make Berndt som här sökt och fått tjänsten som organist. Berndt hade köpt Ol-Ers, ett gammalt hemman vid Lötån i Vågbro där de bosatte sig och där deras barn Sara och Andreas också fick växa upp.

Gunilla var med vid utgrävningarna på Faxeholmen och

Vågbroborgen och var med och bildade föreningen Faxefolket. Hon arbetade även med att få till en medeltidsby vid Faxeholmen.

2014 gick hon med i Skärgårdsföreningen och kom med i styrelsen 2021. Spelade gumman Månsson sedan starten på Österdagarna. Gunilla var alltid beredd att på alla sätt göra sitt yttersta för föreningens bästa.

Lika var det i Norrala Hbf där hon blev ordförande 2018. Hon jobbade med byavandringar och många andra aktiviteter. Mycket att sätta sig in i med föreningens gamla byggnader och skötsel var det också.

Jag beundrar människor, som kommer från en helt annan plats och sedan helhjärtat ger allt för den nya plats man valt att verka på. Gunilla var en sådan människa.

Gunilla och Berndt blev kvar på "gamla Ol-Ers" resten av sina liv.

/Sture Claesson/

Gunilla i full aktion. Tänk alla föreningar som haft Gunilla att tacka för så mycket, vår egen förening inte minst!

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Ordförande

Nils Stefansson

nils.stefansson@nastefansson.se 070-569 49 47

Kassör:

Barbro Olsson
grimshararna@gmail.com
073-023 57 55

Styrelseledamöter & ersättare

~~Gunilla Häggbom~~, Astrid Forslund, Sven Gunnar Johansson, Therese Rohde och Lennart Nilsson
Ersättare: Lennart Andersson, Anders Burman och Hans Fryklund

Sekreterare

Denny Månsson
dennygoran@gmail.com
0270-281108, 070-5424855

I samarbete med

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

Bränningen-redaktion:

Sture Claesson (layout), Hans Fryklund (research o. IT),
Curt Risell. Nils Stefansson (ansv. utg.).

Kust & Skärgård
Söderhamn

Kustochskargards-
foreningen

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan.

Vi jobbar ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar, samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka. Vi välkomnar alla som är intresserade av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 300:-/år Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

ALLMÄNT

Höstmöte

Den 8:e november kl 19

Studieförbundets lokal, Källgatan 9

Händer på mötet:

Information
och beslut om
stadgeändringar.

Se sidan 11

Händer på mötet:
Ett bildspel om utgrävningarna på
Faxeholmen

Fig. A. Teckning av Öberg efter Blombergsson 1851. UUR, plattskulpteringen.

av Sture Claesson

Händer på mötet:

Fika
serveras

V Ä L K O M N A !

Adventskaffe

GLÖGG
på tunet

Den 3:e december

kl 13 - 17

Fiskaremuseet/Gäddan
Hambreusgatan

17.30
tänds
Stjärnan på
Skeppar-
gatan!
VÄLKOMNA
dit också
!!!

MARIEHILLSBOKEN 150 kr och BÅTTAVLOR 100 kr finns TILL SALU